

Kuşak-Yol Projesi: Kalkınma Yolu Projesi

Özet

Bu çalışma, Çin'in, ABD'nin liderliğinde gördüğü Kuzey'e karşı, Küresel Güney'i arkasına alarak konumlanma çabalarını ele almaktadır. Projeye sızmaya çalışan ve projenin amacının en önemli bileşenlerinden biri olan Kalkınma Yolu Projesi'ni SWOT yöntemi (güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler) kullanarak analiz edeceğiz. Analiz, Çin'in sınırlı desteğiyle başlatılan projenin Çin tarafından onaylanmadığı veya desteklenmediği ve şüpheyle karşılandığı ortaya koymaktadır. Anahtar oyuncular olan ABD, Rusya ve Hindistan önemli bir tepki göstermiyor gibi görünse de, projeyi yakından takip etmektedirler. Projeyi imzalayan Türkiye, Irak, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile ilgili umutlar ve büyük beklentiler vardır. Projenin başarı şansı, geleneksel Doğu-Batı ayrımının yanı sıra Küresel Kuzey ve Güney arasında bir denge sağlanmasına bağlıdır. Çin'in önemli bir ortağı olan İran'ın hariç tutulması, başarı olasılığını azaltmaktadır. Yemen ve İran'ı daha fazla projeye dahil etmek ve dünya ticaretini artırmak, bu ticaretin her zaman temel taşı olan Mezopotamya'nın büyümesini teşvik etmenin etkili bir yolu gibi görünmektedir.

Belt-Road Project: Development Road Project

Abstract

This study discusses China's efforts to position itself against the North, which it sees as led by the United States, by taking the Global South behind it. We will analyze the Development Path Project, an add-on that tries to infiltrate the project and is one of the most important components of its purpose, using the SWOT method (strengths, weaknesses, opportunities, and threats). The analysis reveals that the project, which was initiated with limited support from China, is not endorsed or supported by China and is met with suspicion. The key players, the USA, Russia, and India, do not appear to have a significant reaction, but they are closely monitoring the project. There are hopes and great expectations regarding Turkey, Iraq, Qatar, and the United Arab Emirates (UAE), which signed the project. The project's chance of success depends on achieving a balance between the Global North and South, as well as the traditional East-West distinction. Excluding Iran, an important partner of China, decreases the possibility of success. Including Yemen and Iran in more projects and increasing world trade seems to be an effective way to promote the growth of Mesopotamia, which has always been a cornerstone of this trade.

Dr. Serhat Hışırlı (Agriculture Rural and Development Support Institution, Ankara, Türkiye)

ORCID: 0000-0002-5701-5903 serhat.hisirli@tkdk.gov.tr

Prof. Dr. Emine Fırat (Aksaray University, Aksaray, Türkiye)

ORCID: 0000-0003-1314-5607 firatemin@gmail.com

1 Giriş

İnsanoğlunun ilk zamanlarından beri var olan bireysel-toplumsal- kültürel ilişkiler günümüz kitle iletişim araçlarının hiç olmadığı kadar gelişmesiyle önemli bir safhaya geçmiş gözükmemektedir. İçinde bulunduğumuz döneme küreselleşme 2.0 diyenlerde vardır. Bu safhada en önemli projelerden biri Çin-Hindistan ve İslam dünyasının küresel ekonomiye entegrasyonudur.

Ünlü sosyolog Pitirim Alexandrovich Sorokin'ininde belirttiği gibi bu yakınlaşma olası çatışma risklerini bünyesinde barındırmaktadır. Esasen ünlü akademisyen Samuel Phillips Huntington'ında medeniyetler çatışması dünya düzeninin yeniden yapılanması eserinde belirttiği gibi bu çatışmalar öyle yada böyle gerçekleşecektir. Ünlü akademisyenin doktora öğrencisi de olan Francis Fukuyama'da 'Tarihin Sonu ve Son İnsan' çalışmasında benzer durumları işlemiştir. Yine bir başka ünlü politik bilimci olan diplomat Henry Kissinger'a göre de bu kaçınılmazdır. Yeni dünya yeni bir düzen yaklaşmaktaydı.

Profesör Doktor Rıdvan Karluk'un 'Uluslararası Ekonomik Mali ve Siyasi Kuruluşlar' eserinin konuyla ilgili bölümünde ifade ettiği şekilde tek dünya ve tek dünya toplumu arayışı her zaman insanda var olmuştur.

Uluslar-devletler ulus üstü teşkilatlar bu ana dinamik ekseninde projeler, politikalar üretmekte ve uygulamaya koymaktadırlar. Bu amaçla gerçekleştirilen projelerden birisi hiç şüphesiz Yol ve Kuşak projesidir. Proje bir çok farklı parçadan oluşmaktadır ama en özetinde dünyayı ticaret yollarıyla birbirine daha çok bağlamak amacıyla üretilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Ana uygulayıcısı olan Çin'in yükselen güç stratejisinin en önemli parçalarından biri kimilerine göre temel taşıdır. Ez cümle çok önemli bir yer teşkil ettiği tartışılmamaktadır. Çok uluslu ve devletli bir yapısı vardır. Ana omurgası kara ve deniz ticaret koridorlarından oluşmaktadır.

Dünya medeniyeti için her zaman önemli bir parça olan Ortadoğu'da bu dinamiklerden fazlasıyla etkilenmektedir. Hatta eski ABD dışişleri bakanı Condolezza Rice ve bazılarının göre oluşturulmak istenen yeni düzende Büyük Ortadoğu ve Genişletilmiş Kuzey Afrika projesi mihenk taşlarından biridir (Rice, 2005:1-5).

Ortadoğu'nun geleceğini etkileyecek önemli projelerden bir diğeri Rusya'nın ortaya sürdüğü 'Ortadoğu ve Magrip İçin Avrasya Planı'dır (Perinçek, 2019:1-2).

Çin'in bölgeye bakışı hakkında Profesör Doktor Zou Zhiqiang'ın 'Küresel Kalkınma Girişimi ve Çin'in Ortadoğu'daki Kalkınma İşbirliği Çalışmaları önemli bilgiler vermektedir (Zhiqiang, 2024:1-18).

Ortadoğu'nun önümüzdeki 10 yıllarda nasıl şekilleneceği bölge ülkelerinden ziyade hakim küresel güçlerin müdahaleleriyle olacak gibi durmaktadır.

Ülkemizin ve Ortadoğu'daki birçok ülkenin Osmanlı Devleti'nin mirasını devraldığı ve olguların tarihsel süreçten ayrı olarak tam olarak açıklanamayacağı varsayımıyla Türkiye'nin bölgeye bakışı mutlaka coğrafyanın şekillenmesinde rol oynayacaktır.

2 Bir Yol - Bir Kuşak Projesi

2013 yılının sonlarında Çin Devlet Başkanı Şii Jinping'in ilan ettiği "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" ve "21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu", Asya'dan Avrupa ve Afrika'ya uzanan kara koridorları başta olmak üzere stratejik boğazların, geçitlerin, limanların, havaalanlarının ve okyanusların kullanılmasını ve geliştirilmesini öngören büyük ulaştırma ve ticaret koridoru projeleridir (Kuşak ve Yol, 2025).

Birleşik bir büyük pazar inşa etmek, kültürel değişim ve entegrasyon yoluyla hem uluslararası hem de yerel pazarlardan tam olarak yararlanmak, üye ülkelerin karşılıklı anlayışını ve güvenini artırmak, yenilikçi bir sermaye girişi sağlamak, amaçlardan bazılarıdır. Kasım 2023 tarihi itibarıyla, dünya nüfusunun 2/3'ünden fazlasını ve küresel hasılanın yüzde 50'sinden fazlasını oluşturan 154 ülke, projeyi imzalamıştır (Kuşak ve Yol, 2025).

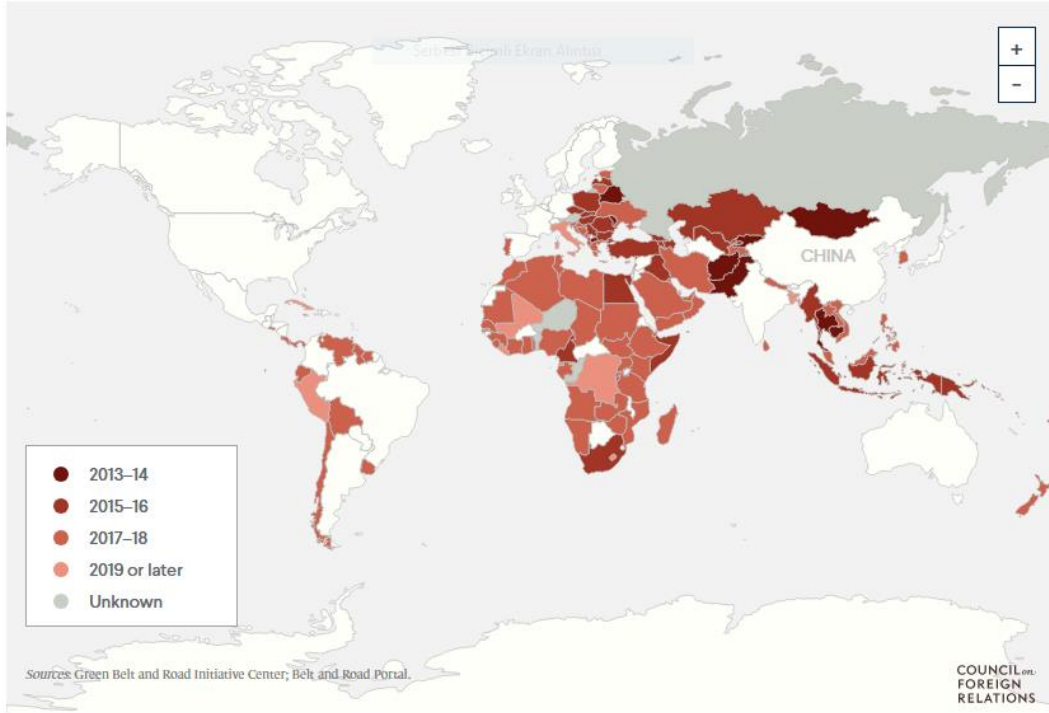
Çin küreselleşmeyle birlikte 1970'li yıllarda ABD'nin başını çektiği Batı tarafından uluslararası küresel sisteme entegre edilmeye çalışıldı. Çin tarihinin önemli liderlerinden Deng Xiaopi sistemlerinin liberalizm mi, sosyalizm mi olduğu sorusuna tarihe geçen şu özdeyişiyle cevap vermişti: 'Kedi fare yakaladıktan sonra renginin önemi yoktur'. Çin lideri Deng Xiaopi'nin 1979 yılındaki ABD ziyaretinden sonra ABD'nin devasa şirketleri ucuz işgücü vb imkanlarından faydalanmak için Çin'e akın etmeye başladılar. Bu durum Çin'in içeriği öncelemesi hamlelerine ve Batı'yla özellikle Tayvan gibi konularda çatışmasına kadar devam etti. Bugün itibarıyla Apple vb şirketler yatırımlarını dengeleyici olarak seçilen Hindistan'a kaydırmaktadırlar. Batı'nın Donald Trump'ın başkanlığındaki ittifakı sarsılmış gibi dursa da NATO (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü) temelleri güçlü olan ve hemen çözülmesi mümkün olmayan bir kültürel bağlar içermektedir, bu sebeple kısa dönemde Batı'nın çözüleceğini varsaymak çok doğru olmayabilir ki Rusya'da en nihayetinde bu uygarlığın önemli bir parçasıdır (Fırat & Hışırılı, 2024:3).

Yol ve Kuşak projesine karşı geliştirilmiş bir çok proje bulunmaktadır. Projelerin en temel hareket noktası alt yapı finansmanıdır. Projeye karşı en büyük meydan okumalardan biri, BRI'nin en zayıf taraflarından olan 'Borç Tuzağı' propagandasıyla, ABD-Japonya ve Avustralya'nın 2019 yılında 60 milyar USD'lik bütçeyle başlattıkları 'Mavi Nokta Ağı-Blue Dot Network'tır. Proje Asya'nın kıyı devletlerine; ulaşım, enerji hatları, telekomünikasyon ve liman kurumlarını içeren altyapı projelerinde standardizasyon ve sertifikasyon getirmektedir. Projeye 2023 itibarıyla İngiltere'de katılmıştır. Bu projenin tamamlayıcısı olarak Asya kıtasının kıyı hinterlandındaki kara

ulaştırma yollarını etki alanına almayı planlayan ABD'nin 'Daha İyi Bir Dünyayı Yeniden İnşa Et Girişimi-B3W 2021 de açıklanmıştır. Hedef Orta Asya'dan geçen ve Hazar üzerinden Karadeniz'e bağlanan Asya Kara Ulaştırma Koridorunun etki altına alınmasıdır.

BRI'ye ve B3W'e karşı geliştirilen bir diğer önemli proje 2021 yılında ilan edilen AB'nin 300 milyar Euro bütçeli 'Küresel Ağ Geçidi-Global Gateway'dır. Proje ABD ve Çin'le denizde rekabet etme iddiasından ziyade Asya'nın ortasındaki kara ticaret yolları için rekabet iddiasındadır. AB'nin bir diğer önemli hamlesi 2025 Nisan'ında Semerkant Zirvesinde Orta Asya devletlerini stratejik ortak ilan etti. Semerkant zirvesi sonuç raporunda 12 milyar euroluk bir Orta Asya'ya yönelik yatırım paketi kabul edildiği açıklandı.

İngiltere Finansmanı iddiasıyla Türkiye'de dillendirilen 300 milyar dolarlık 'Türk Yolu' projesi de bir diğer karşı hamle olarak zikredilebilir. Keza Hindistan kendi limanları üzerinden Orta Doğu'ya bağlanması için birçok çalışma yapmaktadır.

Şekil 1: Yol ve Kuşak Projesi Kaynak: CFR, 2025.

Küresel Kuzey ve Küresel Güney bölümlenmesi haritadan da açıkça görülmektedir. Bu yönde bir kutuplaşma göze çarpmaktadır.

Amerika ve diğer demokrasiler 2024 yılına kadar 10 yıldır iktidarda olan Bharatiya Janata Partisi (BJP) ve lideri Narendra Modi'yi kamuoyu önünde eleştirmekten kaçındılar. Hindistan son 10 yılda dünyanın en büyük 10. ekonomisi olmaktan 5. lige yükseldi. 2024 itibarıyla 3. lüğe yükselmiştir. ABD'nin Çin'e karşı mücadelesinde kilit bir ortak haline geldi. Bugün itibarıyla Hindistan'dan ziyade iş başındaki ABD hükümeti Çin'e karşı Rusya'yı daha çok öncüller konumdadır (Page, 2024:54).

Ünlü ekonomist Ramazan Kurtoğlu'nun çeşitli konuşmalarında dile getirdiğine göre yol ve kuşak projesi, Londra merkezli Yahudi ve Kelt bankerlerin (Orwelyen bir dijital diktatörlüğün Çin üzerinden tüm dünyaya empoze edileceği bir fikrin ilk ve en önemli ayaklarından) projesidir. Tekno-Otokrasi yanlısı küresel elitlerin dünyayı yeni nesil bir köleliğe evirmesinin temel taşlarındandır ve ikinci adımda Babil merkezli bir tek dünya devleti kurulması tasarlanmaktadır. Projenin önemli ayaklarından biri de Türkiye'dir. ABD'nin 16 istihbarat kurumunun çatısını oluşturan İstihbarat Konseyi'nin ve Pentagon'un başkanışmanlığını da yapmış, bestseller olmuş "Paranın Ölümü: Yaklaşan Çöküş, Kur Savaşları"nın da yazarı olan ekonomist James Richards'a göre Türkiye madendeki kanaryadır. Son yıllardaki Davos zirvelerinde konuşulan vatandaşlık maaşı, yeşil dönüşüm, büyük sıfırlama, sosyalist kapitalizm, küresel ısınma, kitlesel göçler kavramları dönüşümün temel taşları gibi durmaktadır. Nitekim Pekin 2008 olimpiyatlarının açılış sloganı Tek Dünya Tek Devletti (Kurtoğlu, 2025).

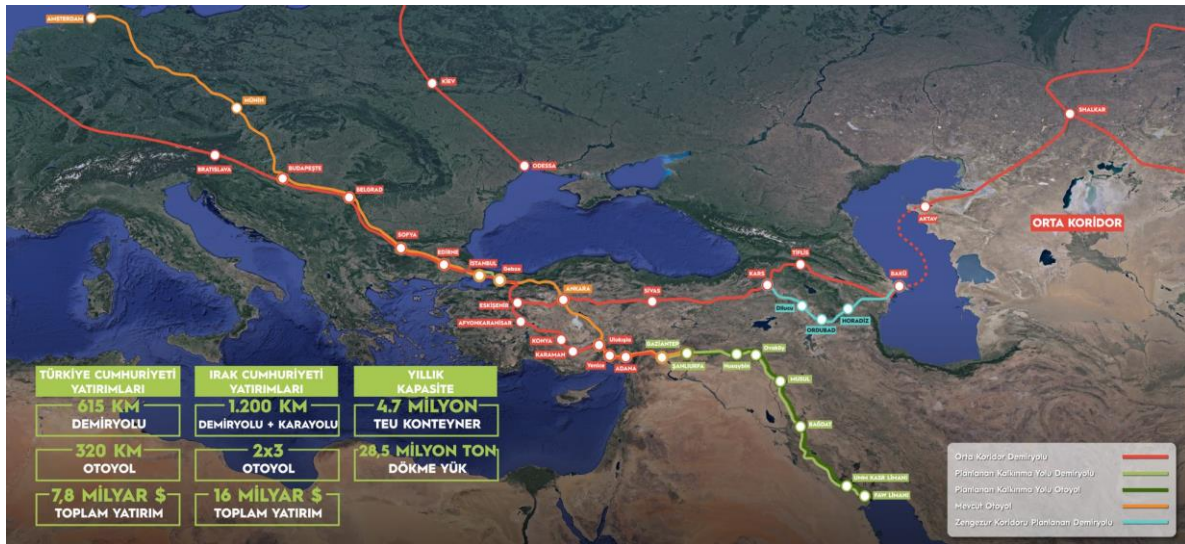
Çin'in kamu ağırlıklı şirketleri (İnşaat-Banka gibi) aracılığı ve uluslararası anlaşmalarla yüz milyarlarca dolar kredi-hibe dağıttığı bir programdır. Proje bugün itibarıyla ayrılan, katılan ülkeler olsa da omurga itibarıyla ilk gün planlandığı şekliyle ilerlemektedir. Herhalde projede meydana gelen en önemli değişiklik İtalya'nın projeden çekilmesidir. Yine aynı şekilde Günümüz ABD hükümetinin baskılarıyla Panama'da projeden ayrılmıştır.

Çin bugün itibarıyla ülkelerin ekonomik bağımsızlıklarına, diplomasisine müdahale ettiği vb. gerekçelerle ilk zamanlardaki kadar yüksek miktarda (Sayı ve Toplam Tutar olarak) proje desteklemese de (Bunda birazda dönmeyen kredi miktarlarının yükselmesi de rol oynamaktadır). Çin 2024 itibarıyla 1 trilyon dolara yaklaşarak rekor kıran dış ticaret fazlasına sahiptir ve bu dış ticaret fazlasını yükselen güç stratejisiyle uyumlu olarak özellikle küresel güneyn liderliği için kullanacağını beyan etmiştir (Fırat & Hışırılı, 2024:4).

‘Borçla Köleleştirme’ açısından bakıldığında bu olgunun yüzyıllardır var olan bir durum olduğu gerçeğinden hareketle, Pakistan özelinde konuya yaklaşıldığında, Çin bugün Pakistan’ın en önemli limanlarından biri olan Gwadar Liman Projesindeki gelirlerin %91’ini verdiği destekler karşısında alıyor durumuna gelmiştir. Yol ve kuşak projesinde oluşturulmak istenen Çin-Pakistan ekonomik koridorunun (6 kara koridoru bulunmaktadır) en önemli mihenk taşlarından biri de Pakistan’dır ve Çin için asıl enerji kaynağı olan Ortadoğu’ya ulaşma, bağlantı noktasıdır (Fırat, Hışırılı, Tamer, 2023: 440).

3 Kalkınma Koridoru Yol ve Kuşak

Düşünsel temelleri 2000’lerin başında atılan Kalkınma Yolu Projesi öz itibarıyla Irak ve Türkiye arasında geliştirilmiş bir projedir. Tahmini maliyeti on yedi milyar dolar olan projeye daha sonra Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri de katılmıştır. Projeye; Asya Pasifik ve Hindistan bölgesinden hareketle Avrupa ve Kafkaslara uzanan, Süveyş Kanalı’na alternatif bir koridor amaçlanmaktadır. Basra’da (Irak’ın denize açılan tek vilayeti) inşası süren El-Faw Limanı’nın, yaklaşık 1200’er km uzunluğundaki çift yönlü otopan ve demiryolu ile Türkiye’ye bağlanması vesilesiyle Körfez ve Asya ülkelerinden gelen ürünlerin Avrupa’ya aralıksız taşınması tasarlanmaktadır. Orta Doğu’nun en büyük limanına dönüştürülmesi planlanan El-Faw’dan başlayıp Divaniye, Necef, Kerbela, Bağdat ve Musul’dan geçerek Türkiye sınırına erişecek, devamında İstanbul üzerinden Londra’ya kadar uzanacak kara ve demiryolu ile kesintisiz bir ticaret arterinin 2030 yılı itibarıyla tamamlanması planlanmıştır. (DEİK, 2024:5-7).

Şekil 2: Kalkınma Yolu Projesi **Kaynak:** Ekonomist, 2025.

SWOT analizi (İngilizce Strengths-Güçlü Yönler, Weaknesses-Zayıflıklar, Opportunities-Fırsatlar, Threats-Tehditler kelimelerinin baş harflerinden oluşan) genelde proje analizi için kullanılan bir araçtır. Çıkan sonuca göre projenin kabul yada reddi yönünde karar verilmektedir. Projelerin güçlü yönleri ve fırsatları, zayıf tarafları ve tehditleri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Rakamlar verilerek oluşturulan matematiksel modellerde vardır.

Yemendeki Husilerin Kızıldeniz’i kullanan gemilere düzenlediği saldırılar ve kısa süreli de olsa bu trafiğin aksaması alternatif koridorlara olabilecek ihtiyaçları gündeme getirmesi projenin fırsat ve güçlü yönü gibi durmaktadır. Ama kalkınma yolunun Husilerin destekçisi olduğu bilinen İran güzergahından devam etmesi aynı zamanda projenin bir tehdit ve zayıf yönü olarak durmaktadır.

Çin ile Avrupa arasındaki mesafeyi, Süveyş kanalından geçen deniz yoluna kıyasen kabaca 15 gün azaltarak zaman ve maliyet sağlaması projenin vaat ettiği önemli bir fırsat ve güçlü yönünü oluşturmaktadır. Bölgedeki güvenlik kaygıları ve eksikliği çok önemli bir tehdit ve zayıf yöndür.

Projede bir diğer önemli risk Türk Devletleri Teşkilatının 3 üyesinin Özbekistan-Kazakistan-Türkmenistan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni tanımazken Güney Kıbrıs Rum Yönetimine büyükelçi atamasıdır. Zira Orta Asya’nın Avrupa’ya bağlanmasında Kıbrıs çok kilit bir bölgedir. Türkiye’nin bölgedeki etkisini önemli ölçüde kırabilecek ve kalkınma yolu projesini sekteye uğratabilecek kritik bir hamledir.

Küresel ticaretin kolaylaştırılması bir diğer fırsat ve güçlü yönü gibi durmaktadır, tabi ki neredeyse bölgede 300 yıldır devam eden kronik güvenlik ve istikrarsızlık sorunlarının ortadan kaldırıldığı varsayımıyla. Keza projenin

Avrupa'ya bağlanan demiryolu ve karayolu ayağında Ukrayna'da süren savaş ve Balkanlar bölgesindeki istikrarsızlık olasılıklarının yüksek olması bir diğer zayıf yönü ve tehdit varsayılabilir.

Zikredilmesi gereken diğer zayıf ve tehdit yönü Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru'nun (India–Middle East–Europe Economic Corridor, IMEC) projesidir. Proje için ABD, Hindistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Suudi Arabistan, Almanya, Fransa, İtalya ve Avrupa Birliği (AB) arasında koridorun oluşturulmasına yönelik bir mutabakat zaptı imzalandı. Proje, G7 ülkelerinin geliştirmekte olan ülkelerdeki altyapı projelerini finanse etmek için kurduğu Küresel Altyapı Yatırımı Ortaklığı'nın bir parçası olarak duyurulmuştur. IMEC, Kuşak ve Yol Girişimi'ne alternatif olarak Çin'i bir şekilde bypass eden ve İsrail'i diğer Arap ülkeleri ile birlikte öne çıkaran bir girişim olarak değerlendirilmektedir. Süveyş'ten geçişe alternatif olarak BAE ve Suudi Arabistan'ın dahil edilmesi, İsrail'in Arap ülkeleri ile imzaladığı İbrahim Antlaşmaları ve İsrail-BAE arasında 2022 yılında imzalanan Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması gibi Ortadoğu'daki gelişmelerle uyumlu bir şekilde gerçekleşmektedir (Güngör, 2023:1).

IMEC, ABD'nin süper güç statüsünü sürdürme için Hindistan'ı yanında çekme stratejisinin parçası olarak da değerlendirilmelidir. Uluslararası yaptırımların etkisi altındaki Rusya, Güney Asya pazarlarına yönelerek Hindistan ile ticaretini artırmıştır. Rusya Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru ile Hint Okyanusu'na açılarak tecritten kurtulmayı tasarlamaktadır. Hindistan ise Kuşak ve Yol Projesi'nin önemli bir bileşeni olan Pakistan'ın Gwadar Limanına alternatif olarak kendi limanlarını öne çıkarma peşindedir. Hindistan'ın Yunanistan, Güney Kıbrıs, İsrail üçlü platformuna eklenmesi planı, Pakistan'a desteği dolayısıyla Azerbaycan'a karşı Ermenistan'a askeri teçhizat satışı IMEC'in Türkiye'yi atlayarak İsrail'den Yunanistan'a bağlanması hakkında bir fikir vermektedir.

Şekil 3: IMEC Projesi Kaynak: AA, 2025.

GÜÇLÜ YÖNLER	- Çin ile Avrupa arasındaki mesafeyi, Süveyş kanalından geçen deniz yoluna kıyasen kabaca 15 gün azaltarak zaman ve maliyet sağlaması. - Küresel ticareti zaman, maliyet vb. kolaylaştırarak refahı artırma potansiyeli. - Yemen'deki Husilerin Kızıldeniz'i kullanan gemilere düzenlediği saldırılar ve sonucunda bu trafiğin aksaması, alternatif koridorlara olabilecek ihtiyaçları gündeme getirmesi. - Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerine kıyasen istikrarlı yapısı. - Türkiye'nin Balkanlar üzerindeki etkisi. - Türkiye'nin bölgede önemli bir oyuncu olması ve Kafkasya üzerindeki etkisi. - Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile var olan çok iyi ilişkileri. - Türkiye'nin Orta Asya Türk devletleri ile olan tarihi bağları ve Türk Devletleri İşbirliği Teşkilatı'nın çok önemli bir üyesi olması. - Türkiye'nin Dünyanın 16. Büyük ekonomisi ve G20 üyesi olması. - Türk ordusunun Dünyanın en güçlü ordularından biri olması. - Türkiye'nin Pakistan'la olan iyi ilişkileri. Pakistan'ın Yol ve Kuşak Projesindeki önemli ağırlığı.
ZAYIF YÖNLER	- Bölgeyi şu an itibarıyla domino eden Yol ve Kuşak projesiyle bağlantı eksikliği ve bunun ana yürütücüsü Çin tarafından projenin kabul görmemesi en büyük zayıflığıdır. - Türk Yolu Projesinin uygulama ve program ayaklarının daha netleştirilmemesi. - Projenin bölgenin güçlü ülkelerinden Hindistan ayağının eksik olması.

	• ABD'nin projeye destek vermemesi ve ABD'nin Mavi Nokta Ağı projesiyle bağının kurulamaması. • Avrupa Birliği'nin Küresel Ağ Geçidi projesiyle güçlü bağlar kurulamamış olması. • İsrail-Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Yunanistan ile ilgili sorunların projeyi negatif etkileme olasılığı. • Türkiye'nin Pakistan'la iyi ilişkilerinin Hindistan'ı diğer projelere itmesi. • Ortadoğu'daki güvenlik kaygıları ve eksikliği. • Projenin Avrupa'ya bağlanan demiryolu ve karayolu ayağındaki önemli noktalardan olan Ukrayna'da süren savaş ve tüm Balkanları istikrarsızlığa sürüklenme olasılığının önemli oranda olması. • Türk Devletleri Teşkilatının 3 üyesinin Özbekistan-Kazakistan-Türkmenistan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımazken Güney Kıbrıs Rum Yönetimine büyükelçi atamasıdır. Zira Orta Asya'nın Avrupa'ya bağlanmasında Kıbrıs çok kilit bir bölgedir. Türkiye'nin bölgedeki etkisini önemli ölçüde kırılabilecek ve kalkınma yolu projesini sekteye uğratabilecek kritik bir hamledir. • Yemen ve İran'ın projeye desteğinin olmaması.
FIRSATLAR	• Hali hazırdaki ticaret yollarından daha az zaman ve maliyet gerektirmesi. • Küresel ticareti kolaylaştırarak daha fazla ticaret hacmine imkân vermesi. • Türkiye'nin Orta Asya Türk devletleriyle olan tarihi geçmişi, işbirliği ve yakınlığının sunabileceği fırsatlar. • Türk Devletleri Teşkilatının projeye sunabileceği destek. • Türkiye'nin Almanya ve Japonya ile olan iyi ilişkilerini, Almanya-Japonya'nın tekrar küresel siyasete dönme politikalarıyla birleştirip Orta Asya'daki durumu lehine çevirme olasılığı. • Bugün itibarıyla Hürmüz Boğazı'ndaki Yemen ve İran müdahaleleri projeye fırsat kapısı açmaktadır. • Rusya ve İran'la Batı ülkelerinin çatışan ilişkileri başka bir fırsat sunmaktadır. • Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'yle olan iyi ilişkilerin sunduğu fırsatlar. • Pakistan üzerinden Hindistan ve projesinin arka plana atılarak Yol ve Kuşak projesine bağlanma olasılığının yüksekliği. • Pakistan-Çin üzerinden İbrahim Anlaşmalarına dâhil edilmeye çalışılan Ermenistan ve Azerbaycan'ın arka plana atılabilme olasılığının yüksekliği.
TEHDİTLER	• Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridorunun (India-Middle East-Europe Economic Corridor, IMEC) projesi kalkınma yolu projesi uygulamasını by-pass etme olasılığını içinde barındırması. • Ortadoğu'da meydana gelebilecek yüksek olasılıklı terörist saldırılar projenin uygulanabilirliğine bir tehdittir. • Balkanlarda meydana gelebilecek bir kaos-kargaşanın hali hazırda çatışmanın devam ettiği Ukrayna'yı da içine alarak genişlemesi. • Orta Asya Türk devletlerinin kalkınma yolu projesi yerine rakip projelere verebileceği destek. • Birleşik Krallığın Orta Asya'da Almanya-Japonya'nın etkisini kırmak için ABD'yle daha fazla bölgeye yüklenmesi. • Bugün itibarıyla Çin'in projeye destek vermemesi projenin uygulanabilirliği yönünde önemli bir tehdittir. • Günümüz itibarıyla ABD'nin Azerbaycan ve Ermenistan'ı İbrahim anlaşmalarına dahil ederek Türkiye'yi bu denklemin dışına itmeye çalışması çok önemli bir tehdittir. ABD, Azerbaycan desteğinin yeterli sağlanamaması, ABD'nin rakip projeleri desteklemesi. • Avrupa Birliği'nin rakip projeleri desteklemesi. • Rusya'nın Orta Asya üzerindeki etkisinin yüksek olması ve projeye dahil edilememesi. • İran'ın, projeye yeteri miktarda dâhil edilememesi. • Suudi Arabistan'ın projeye yeteri miktarda dahil edilememesi.

Tablo 1: Kalkınma Yolu için GZFT-SWOT analizi

GZFT-SWOT analizini bir tablo halinde gösterirsek aşağıdaki Tablo 1'deki gibi olacaktır. Yol ve Kuşak projesinin başlangıcından itibaren izleyen ABD'li bir düşünce kuruluşu olan Council on Foreign Relation indeksine göre seçilmiş ülkelerin durumu şu şekildedir.

ÜLKE	Çin'den İthalat - %GSYH	Çin'den Direk Yatırım - %DYSY	CFR İndeksi - %GSYH
İran	8,4	Veri yok	2,1
Pakistan	6,0	7,0	6,9
Hindistan	2,6	0,1	0,1
Suudi Arabistan	2,7	Veri yok	0,4
Türkiye	2,1	0,7	0,5
Irak	4,4	Veri yok	Veri yok
Katar	1,0	Veri yok	Veri yok
İsrail	2,6	2,8	Veri yok
Birleşik Arap Emirlikleri	7,6	Veri yok	0,6

Tablo 2: 2017 Yılı Var Olan Kalkınma Yolu Projesi için Önemli Ülkelerin Çin İlişkileri **Kaynak:** BRI, 2025.

İran, Pakistan göstergelerinde önemli bir etki görünmemektedir. İran nükleer ve füze teknolojisinin uzun yıllardır eski Doğu Bloku günümüz Şangay İşbirliği Örgütü ülkelerinin çekirdek teknolojilerini kullandığı askeri kaynaklarda geçmektedir. Sadece bu bile İran'ın Çin'le sıkı ilişkiler içinde olduğu söylemeye yetebilir. Hindistan açısından Çin'le ilişkilerinin görece çok düşük yoğunlukta olduğu yorumu yapılabilir. Ülkemizin göstergeleri de Hindistan'a yakındır. Suudi Arabistan-Irak-Katar ve BAE içinde bir Çin nüfuzundan bahsetmek yanıltıcı olacaktır. Tablodaki ülkeler içinde Pakistan'ın en çok etki alanında olan ülkelerden biri olduğu söylenebilir (Fırat, Hışırılı, Karaçor, 2022:127).

4 Sonuç

Literatürde var olan çalışmalardan farklı olarak makale konuyu Orta Asya -hâkimiyeti için yürütülen projeler üzerinden işlemiştir. Yine projeyi GZFT analiziyle ele alan çalışma sayısı azdır. Literatüre önemli katkısı proje küresel uluslararası ilişkiler bağlamında ele alınmış ve ortaya somut sonuçlar konularak politika yapıcılara özgün, gerçekleştirilebilir öneriler sunulmuştur. Jeopolitik teorilerinde işaret ettiği gibi hava-uzay hâkimiyetini ve bununla kara hâkimiyetini sağlayan Orta Asya hâkimiyetini ve küresel hâkimiyeti sağlayacağı öngörülmektedir.

Ortadoğu'nun ne tarafa gideceği en çok da İran-İsrail-ABD'ye bağlı gibi duruyor. Buradaki üç huysuz ihtiyar buna karar verecek gibi duruyor: Ali Hamaney-Binyamin Netanyahu-Donald Trump. (Carlstrom, 2025:65)

Hindistan 'Çok Taraflı' bir politika izliyor, aynı zamandan hem BRICS (Brasilia-Russia-India-China-South Africa) hem de ABD, Japonya, Avusturalya ile QUAD'ın bir parçası (Guardia L. A., 2025-74).

Hindistan'ın alacağı tavır en az ABD-İsrail-İran-Çin kadar belirleyici olacaktır kanımızca ve bu alanda politika yapıcılar daha çok yoğunlaşmalıdırlar, Pakistan'ı kırıp dökmekten ve onunla birlikte.

ABD'nin bölgeye bakış açısı son dönemde en çok önemsedığı Çin tehdidine bakışına bağlı olarak değişecektir yada bu ülkeyle yapacağı pazarlıklar sonrası şekillenecektir. ABD Başkanı Donald Trump'ın danışmanları, büyük vergi tehdidinin bir pazarlık taktiği olarak görülmesi gerektiğini söylüyor. Zaten New Yorklu iş insanının işi gücü anlaşmalar yapmak. Çin ABD ve Avrupa'nın arasını açmaya çalışacaktır ki Trump gümrük vergileriyle bunu yapıyor. Bazı Çinli yetkililer, her zaman bir tüccar olan Trump'ın Bay Şi (Çin devlet başkanı) ile ticaret, Tayvan ve diğer gerilim kaynaklarını kapsayan büyük bir pazarlık yapabileceğinin hayal ediyor (McShane, 2025:60).

Bugün itibarıyla Rusya ile yapılan Ukrayna anlaşması muhakkak bölgeyi yakından etkileyecek takip edilmesi gereken konulardan biridir, aynı şekilde Sırbistan'da patlayan 100.000 kişiyi geçkin insanın katıldığı hükümet protestosu çok iyi okunmalı ve Rus yanlısı Sırp hükümeti ve Sırbistan yakından izlenmelidir. Zira önümüzdeki yıllarda John Nash'in nobel ekonomi ödüllü ünlü oyun teorisinde belirttiği gibi rakipler birbirlerini kollayarak satranç tahtasında pozisyon alacaklardır.

Kalkınma yolu projesinin başarısının Orta Asya'yla, Avrupa, ABD ve küresel ticaret-ekonomi-siyaset bağlantısı anlamında değerlendirilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Yine Küresel Hâkimiyet oyunun (dün olduğu gibi, bugün ve muhtemelen gelecekte olması yüksek olasılık olan) çok önemli bir ayağı olan Orta Asya Hâkimiyeti ve Orta Asya'dan başlayan ticaret yollarının yönetilmesi için geliştirilen projelerin 'Kalkınma Yolu' projesini doğrudan etkileyen bir parametre olduğu tespit edilmiştir.

Oxford Üniversitesinde coğrafya dersleri de vermiş olan Halford John Mackinder'in 1904 yılında yayınladığı en önemli eseri 'Tarihin Coğrafi Mihveri'nde belirttiği gibi Dünyanın Kalbi-Hearthland yeryüzünün en büyük doğal kalesidir ve Sibirya'da başlayıp Orta Asya ve Volga Havzasını içine alır. Bu teoriye göre bu bölgeye sahip olan kara gücü, deniz gücünü de geliştirerek dünya egemenliği kuracaktır (Ankara Üniversitesi, 2025:4-8). Bugün de birçok konuyla ilgili uzmanın üzerinde ittifak ettiği konu bölgenin sahip olduğu nadir elementler başta olmak üzere maden ve kaynaklarla dünyanın kaderini belirleyeceği ve satranç tahtasında asıl oyun alanlarından, hâkimiyet kurulmak istenilen alanlardan biri olacaktır.

Bugün itibarıyla özetlemek gerekirse projenin başarısı birbirinden bağımsız ve bağımlı birçok iç içe geçmiş ve ayrık değişkenin karşılıklı birbirlerine ve birbirlerinden bağımsız verecekleri tepkiye ve etki-tepkie bağlı gözükmemektedir. Konu ünlü Rubik Küpünün çözümü gibi karmaşık, kompleks durmaktadır. Sürekli güncellenmekte

ve yoğun emek, çaba, mesai gerektirmektedir. Üzerinde uzun uzun ve her an çalışılması gereken bir konudur. Genel sınırlar içerisinde kalarak konuya genel bir fotoğraf üzerinden bakan makalemizde projenin ana domino edici bir karakterinin olmadığı bunun Türkiye'nin bölgede ve dünyada yükselen gücüne bağlı olarak artacağı sonucuna varılmıştır. Mamafih çalışmamız, her daim Ortadoğu ve Dünya ticaretinde önemli bir yere sahip olan bölgemizin karakteristiği nedeniyle Kalkınma Yolu Proje 'sinin bu ticaret pastasından belli oranda bir payı her olasılıkta alacağını öngörmektedir. Alacağı bu payın miktarı atılacak adımlara bağlıdır. Biz Katar ve BAE'nin ABD ve Birleşik Krallık etkisinde kalarak projenin Çin-Pakistan üzerinden yürütülmesini sekteye uğratacağını varsaymaktadır. Suudi Arabistan'ın Çin'le olan iyi ilişkilerinden faydalanılarak ağırlıklı olarak Çin-Pakistan-Suudi Arabistan eksenini üzerinden projenin yürütülmesini, ilerletilmesini öneriyoruz. Zira Çin'in Rusya'nın da desteğini alarak Orta Asya'yı kısa vadede özellikle kara alanında domino edeceğini, deniz alanında da Hindistan'a belli bir alan açacağını varsaymaktayız. Bu varsayımlarla Yol ve Kuşak projesinin ve Kalkınma Yolu projelerin rakip projelerin önüne geçeceğini değerlendiriyoruz.

Önümüzdeki yıllarda Naomi Klein'in Şok Doktrini: Felaket Kapitalizminin Yükselişi adlı kitabında da anlattığı gibi çok sarsıcı travmatik olaylara ve bu olayların arkasından gelecek hazırlanmış reçetelere hazır olmalıyız. Çok ana hatlarıyla yapılması gereken Avrupa'yla birlikte aynı yönde adım atmak-Özellikle Almanya-Fransa-Birleşik Krallık (Ağırlıklı olarak), Pakistan, Suudi Arabistan, Azerbaycan ama aynı zamanda ABD-Rusya Doğu ve Küresel Güneyi de farklı ağırlıklılarla ve değişen ölçülerde denkleme olarak hareket etmek gibi durmaktadır.

Atom bombasını geliştiren Manhattan Projesi'nin başı J. Robert Oppenheimer'in torunu Charles Oppenheimer'ında belirttiği gibi madem savaşıyoruz o zaman artık barışalım mottosunun öne çıktığı bir yıl ve gelecek olma ihtimali yüksek gözükmemektedir. Yine onun deyişiyle en nihayetinde artık savaşlarda topyekûn zafer gibi bir seçenek yok, öyleymiş gibi yapmayı bıraksak iyi olur (Oppenheimer, 2024:3).

Öyle ya nükleer bir savaş dünyasından geriye pek bir şey kalma olasılığı çok düşük ve belki de ileri bilim-kurgu sanat eserlerinde Hollywood filmlerinde kurgulandığı gibi post-distopya ötesi bir çağa kendi korunaklı sığınakları (Sık sık gazetelere konu olduğu gibi son yıllarda dünya ultra zenginlerinden Jeff Bezos, Mark Zuckerber, Elon Musk, Peter Thiel kıyamet sığınakları yaptırmakla meşguller) ve Nuh'un tufanı sonrası ambarlarında (Dünyanın en zengin ailelerinden Rockfeller ailesinin de çok güçlü destek verdiği Norveç'teki Kıyamet Ambarı-Doomsday Vault) hazırlanan bazı elitler bu çılgınlığı göze almadıkça, yaptırmadıkça?!

Kaynakça

- AA (2025, March 12). Kuşak ve Yol Girişimi'ne karşı IMEC projesi. *Anadolu Ajansı Analiz*. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-kusak-ve-yol-girisimine-karsi-imec-projesi/2996662>
- Ankara Üniversitesi Açık Ders Malzemeleri (2025, November 14). *Siyasi coğrafyanın gelişmesi ve jeopolitik teoriler*. <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=95306>
- Council on Foreign Relations (CFR) (2025, March 10). *Belt and Road Initiative* [BRI tracker]. <https://www.cfr.org/article/belt-and-road-tracker>
- Carlstrom, G. (2025). Şimdi ne olacak? In *The Economist – The World Ahead 2025*. İstanbul, Turkey: Oksijen.
- Council on Foreign Relations (CFR) (2025, March 14). *The Belt and Road Initiative has gone global: Who's in and who's out*. <https://www.cfr.org/blog/countries-chinas-belt-and-road-initiative-whos-and-whos-out>
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) (2024). *Kalkınma Yolu Projesi'ne varan stratejik ilişkiler bağlamında Irak ile ekonomik yoldaşlık*. <https://www.deik.org.tr/uploads/irak-kalkinma-yolu-raporu-aralik-2024.pdf>
- Ekonomist (2025, March 12). Kalkınma Yolu Projesi. <https://www.ekonomist.com.tr/haberler/gundemdeki-kalkinma-yolu-projesi-nedir--49366>
- Fırat, E., & Hışırılı, S. (2024, March 11). *Kuşak-Yol Projesi: Kazakistan örneği* [Sunulmamış bildiri]. Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı. <https://www.avekon.org/?p=/current/paperdetail&id=2890>
- Fukuyama, F. (1992). *The end of history and the last man*. New York, NY: Free Press.
- Guardia, L. A. (2025). Kimin eli kimin cebinde – Garip yakın arkadaşlar. In *The Economist – The World Ahead 2025*. İstanbul, Turkey: Oksijen.
- Güngör, G. (2023, September 19). Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru. *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Yorum*, No. 2023/38. <https://avim.org.tr/tr/Yorum/HINDISTAN-ORTA-DOGU-AVRUPA-EKONOMIK-KORIDORU>
- Hışırılı, S., Fırat, E., & Tamer, G. (2023). Belt-Road Project: Pakistan example. In *Proceedings of International Conference of Eurasian Economies 2023* (pp. 438–443). İzmir, Turkey. <https://doi.org/10.36880/C15.02726>

- Hışırlı, S., Karaçor, Z., & Fırat, E. (2022). Globalization, road and belt project and expected results. In *Proceedings of International Conference of Eurasian Economies 2022* (pp. 124–129). Baku, Azerbaijan. <https://doi.org/10.36880/C14.02653>
- Huntington, S. P. (1996). *The clash of civilizations and the remaking of world order*. London, England: Simon & Schuster.
- Karluk, S. R. (2002). *Uluslararası ekonomik mali ve siyasal kuruluşlar*. Ankara, Turkey: Turhan.
- Kissinger, H. (2014). *World order*. London, England: Penguin Books.
- Klein, N. (2017). *Şok doktrini: Felaket kapitalizminin yükselişi*. İstanbul, Turkey: Agora.
- Kurtoglu, R. (2025, March 11). *dr.ramazankurtoglu3080* [YouTube channel]. YouTube. <https://www.youtube.com/@dr.ramazankurtoglu3080>
- Kuşak ve Yol (2025, March 10). *Kuşak ve Yol girişimi resmi sitesi*. <https://www.kusakveyol.org/15/>
- McShane, R. (2025). Yeni başkan, yeni tehlikeler. In *The Economist – The World Ahead 2025*. İstanbul, Turkey: Oksijen.
- Oppenheimer, C. (2014). Madem savaşmıyoruz artık barışalım. In *Turning Points Global Agenda 2025*. İstanbul, Turkey: Oksijen.
- Page, J. (2024). Daha fazla Modi. In *The Economist – The World Ahead 2024*. İstanbul, Turkey: Oksijen.
- Perinçek, M. (2019). *Ortadoğu ve Magrip için Avrasya planı*. İstanbul, Turkey: Aydınlık.
- Sorokin, P. A. (1959). *Social and cultural mobility*. Boston, MA: Free Press.
- Rice, C. (2005). Rice doctrine. *Foreign Service Journal*, February. Washington, DC: Cato Institute.
- Rickards, J. (2018). *Çöküş giden yol*. İstanbul, Turkey: Destek Yayınları.
- Zou, Z. (2024). Küresel kalkınma girişimi ve Çin'in Ortadoğu'daki kalkınma işbirliği çalışmaları. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 6(1), 104–122.